

**AHOLINING IJTIMOIIY HIMOIYAGA MUHTOJ QATLAMLARI BILAN
ISHLASHNING INNOVATSION YONDASHUVLARI**

Termiz davlat pedagogika instituti
Pedagogika kafedrası v/b. dotsenti
pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori
(PhD) Shaydullayeva Kamola Shapulatovna
Termiz davlat pedagogika instituti
Pedagogika va ijtimoiy fanlar fakulteti
Pedagogika yonalishi 3 -bosqich talabasi
Jumaniyozova Oygul Xonmurot qizi

Annotatsiya: *Ushbu maqolada aholining ijtimoiy himoyaga muhtoj qatlamlari bilan ishlashda innovatsion yondashuvlarning nazariy va amaliy jihatlari keng yoritilgan. Xususan, ijtimoiy ish faoliyatida zamonaviy texnologiyalar, raqamli platformalar, interaktiv metodlar hamda individual va kompleks yondashuvlarning samaradorligi tahlil qilinadi. Maqolada ijtimoiy xizmatlar ko'rsatish tizimini takomillashtirish, aholining ehtiyojlarini aniqlash va ularga moslashuvchan yechimlar ishlab chiqish masalalariga alohida e'tibor qaratilgan. Shuningdek, innovatsion yondashuvlar orqali ijtimoiy himoya tizimining samaradorligini oshirish, ijtimoiy xizmatlar sifati va qamrovini kengaytirish imkoniyatlari asoslab berilgan.*

Kalit so'zlar: *ijtimoiy ish, innovatsion yondashuvlar, ijtimoiy himoya, ijtimoiy xizmatlar, raqamli texnologiyalar, ehtiyojmand qatlamlar, kompleks yondashuv, ijtimoiy siyosat, metodlar, samaradorlik.*

Anotation: *This article examines the theoretical and practical aspects of innovative approaches in working with socially vulnerable groups of the population. In particular, it analyzes the effectiveness of modern technologies, digital platforms, interactive methods, and individualized as well as comprehensive approaches in social work practice. The paper emphasizes the improvement of the social service*

delivery system, identification of population needs, and development of flexible solutions tailored to those needs. Furthermore, it substantiates the role of innovative approaches in enhancing the efficiency of social protection systems, as well as expanding the quality and coverage of social services.

Keywords: *social work, innovative approaches, social protection, social services, digital technologies, vulnerable groups, комплекс approach, social policy, methods, efficiency*

KIRISH

Bugungi globallashuv va ijtimoiy-iqtisodiy transformatsiyalar sharoitida aholining ijtimoiy himoyaga muhtoj qatlamlari bilan tizimli, ilmiy asoslangan va innovatsion yondashuvlar asosida ishlash masalasi davlat siyosatining ustuvor yoʻnalishlaridan biri sifatida namoyon boʻlmoqda. Ijtimoiy ish asoslari fani doirasida ushbu yoʻnalish nafaqat nazariy jihatdan, balki amaliy mexanizmlar orqali ham chuqur oʻrganilmoqda. Chunki zamonaviy jamiyatda kambagʻallik, ishsizlik, nogironlik, migratsiya, oilaviy muammolar, ijtimoiy yetimlik kabi murakkab ijtimoiy muammolar tobora koʻpayib borayotgani ijtimoiy himoya tizimini yangicha yondashuvlar asosida takomillashtirishni taqozo etmoqda. Oʻzbekiston Respublikasida aholining ijtimoiy himoyasini kuchaytirish, ijtimoiy xizmatlar sifatini oshirish va ehtiyojmand qatlamlarni har tomonlama qoʻllab-quvvatlash masalalari davlat siyosatining markaziy yoʻnalishiga aylangan. Xususan, Oʻzbekiston Respublikasi Konstitutsiyasida har bir fuqaroning ijtimoiy taʼminot olish huquqi mustahkamlab qoʻyilgan boʻlib, bu norma ijtimoiy davlat tamoyillarining muhim ifodasidir. Shu bilan birga, mamlakatda ijtimoiy himoya tizimini tubdan isloh qilishga qaratilgan qator normativ-huquqiy hujjatlar, farmon va qarorlar qabul qilinib, ular ijtimoiy ish faoliyatini yangi bosqichga olib chiqmoqda. Jumladan, Oʻzbekiston Respublikasi Prezidentining aholining ijtimoiy himoyasini kuchaytirish, kambagʻallikni qisqartirish va ijtimoiy xizmatlar tizimini takomillashtirishga qaratilgan farmon va qarorlari ushbu sohada innovatsion mexanizmlarni joriy etishga xizmat qilmoqda. “Kambagʻallikni qisqartirish va aholi farovonligini oshirishga oid davlat siyosati” doirasida amalga oshirilayotgan chora-

tadbirlar ijtimoiy ishning mazmun-mohiyatini tubdan yangilashga zamin yaratdi. Ayniqsa, “Temir daftar”, “Ayollar daftari” va “Yoshlar daftari” kabi maqsadli ijtimoiy reyestrlarning joriy etilishi aholining ehtiyojmand qatlamlarini aniq identifikatsiya qilish, ularning muammolarini individual yondashuv asosida hal etish imkonini bermoqda. Shuningdek, “Ijtimoiy xizmatlar to‘g‘risida”gi Qonun va boshqa me‘yoriy hujjatlar asosida aholiga ijtimoiy xizmatlar ko‘rsatish tizimi huquqiy jihatdan mustahkamlandi. Mazkur qonun ijtimoiy xizmatlarning turlari, ularni ko‘rsatish tartibi, subyektlari hamda ijtimoiy ish mutaxassislarining huquq va majburiyatlarini aniq belgilab berdi. Bu esa o‘z navbatida ijtimoiy ish faoliyatida professionallik, tizimlilik va samaradorlikni ta‘minlashga xizmat qilmoqda.

Zamonaviy bosqichda ijtimoiy ish faoliyatini rivojlantirishda innovatsion yondashuvlar alohida ahamiyat kasb etmoqda. Innovatsion yondashuv deganda, ijtimoiy muammolarni hal etishda yangi metodlar, texnologiyalar, boshqaruv shakllari va ijtimoiy xizmat ko‘rsatish modellari qo‘llanilishi tushuniladi. Xususan, raqamli texnologiyalar asosida ijtimoiy xizmatlar ko‘rsatish, masofaviy maslahatlar, elektron reyestrlar, “yagona oyna” tamoyili asosida xizmatlarni tashkil etish kabi yangiliklar ijtimoiy ish samaradorligini oshirishga xizmat qilmoqda. Bunday yondashuvlar orqali nafaqat xizmat ko‘rsatish jarayoni soddalashtiriladi, balki aholining turli qatlamlari uchun xizmatlardan foydalanish imkoniyatlari kengayadi. Shu bilan birga, ijtimoiy himoyaga muhtoj qatlamlar bilan ishlashda individual yondashuv, kompleks yordam, multidisiplinar hamkorlik, jamoatchilik ishtiroki kabi zamonaviy tamoyillar ham muhim o‘rin tutadi. Bu esa ijtimoiy ish faoliyatining an‘anaviy shakllaridan innovatsion, moslashuvchan va natijaga yo‘naltirilgan tizimga o‘tishini ta‘minlaydi. Ayniqsa, ijtimoiy ish mutaxassislarining kasbiy kompetensiyalarini rivojlantirish, ularni zamonaviy bilim va ko‘nikmalar bilan ta‘minlash bugungi kunning dolzarb vazifalaridan biri hisoblanadi. Mazkur maqolaning asosiy maqsadi aholining ijtimoiy himoyaga muhtoj qatlamlari bilan ishlashda innovatsion yondashuvlarning mazmun-mohiyatini ilmiy jihatdan asoslash, ularning samaradorligini tahlil qilish hamda amaliyotga joriy etish istiqbollari aniqlashdan iboratdir. Shu bilan birga, maqolada ijtimoiy himoya

tizimini takomillashtirishda zamonaviy metodlar va texnologiyalarning oʻrni keng yoritilib, ularning ijtimoiy ish amaliyotidagi ahamiyati chuqur tahlil etiladi.

Aholining ijtimoiy himoyaga muhtoj qatlamlari bilan ishlash masalasi zamonaviy ijtimoiy siyosatning eng murakkab va koʻp qirrali yoʻnalishlaridan biri hisoblanadi. Ushbu jarayonni samarali tashkil etish, avvalo, ijtimoiy ishning nazariy asoslarini chuqur anglash, mavjud ijtimoiy muammolarni tizimli tahlil qilish hamda ularni hal etishda innovatsion yondashuvlardan keng foydalanishni talab etadi. Ijtimoiy himoyaga muhtoj qatlamlar tushunchasi oʻz ichiga nogironligi boʻlgan shaxslar, kam taʼminlangan oilalar, keksalar, yetim va ota-ona qaramogʻisiz qolgan bolalar, ishsizlar, migrantlar, ijtimoiy xavf guruhiga kiruvchi yoshlar hamda turli ijtimoiy muammolarga duch kelgan shaxslarni qamrab oladi. Ushbu qatlamlar bilan ishlashda anʼanaviy yondashuvlar koʻpincha yetarli darajada samaradorlik bermayotganligi sababli, innovatsion metodlar va zamonaviy texnologiyalarni joriy etish zarurati tobora ortib bormoqda. Ijtimoiy ish amaliyotida innovatsion yondashuvlar, eng avvalo, ehtiyojmand shaxslarning real ehtiyojlarini aniqlash va ularga individual asosda yordam koʻrsatishga qaratilganligi bilan ajralib turadi. Bu borada diagnostika va monitoring tizimlarining ahamiyati nihoyatda katta boʻlib, ular orqali ijtimoiy muammolarni erta aniqlash, ularning sabablarini chuqur tahlil qilish hamda samarali yechimlar ishlab chiqish imkoniyati yaratiladi. Zamonaviy bosqichda ijtimoiy ish faoliyatida elektron maʼlumotlar bazalari, raqamli platformalar, sunʼiy intellekt elementlari asosida ishlovchi tizimlardan foydalanish kengayib bormoqda. Bu esa oʻz navbatida ijtimoiy xizmatlar koʻrsatish jarayonining shaffofligini, tezkorligini va aniqligini oshirishga xizmat qilmoqda. Masalan, ehtiyojmand oilalarni aniqlash va ularni doimiy monitoring qilish jarayonida elektron reyestrlar va avtomatlashtirilgan tizimlardan foydalanish inson omiliga bogʻliq xatoliklarni kamaytiradi hamda resurslarni samarali taqsimlash imkonini beradi. Innovatsion yondashuvlarning yana bir muhim jihati bu kompleks yondashuv tamoyiliga asoslanishidir. Yaʼni ijtimoiy muammolarni hal etishda faqat bitta yoʻnalish doirasida emas, balki turli sohalar – taʼlim, sogʻliqni saqlash, bandlik, psixologik xizmatlar, huquqiy yordam kabi tizimlar oʻzaro integratsiyalashgan holda

faoliyat yuritadi. Bunday multidisiplinar yondashuv ijtimoiy himoyaga muhtoj shaxslarning muammolarini har tomonlama hal etishga xizmat qiladi. Chunki aksariyat hollarda ijtimoiy muammolar bir-biri bilan uzviy bog‘liq bo‘lib, ularni alohida-alohida hal etish kutilgan natijani bermaydi. Shu boisdan ijtimoiy ish mutaxassisi nafaqat o‘z sohasini, balki boshqa tegishli yo‘nalishlarni ham chuqur bilishi va ular bilan samarali hamkorlik qilishi zarur.

Zamonaviy ijtimoiy ishda innovatsion texnologiyalarni joriy etish, ayniqsa, raqamlashtirish jarayonlari bilan chambarchas bog‘liqdir. Raqamli texnologiyalar yordamida masofaviy ijtimoiy xizmatlar ko‘rsatish, onlayn maslahatlar berish, elektron hujjat aylanishini yo‘lga qo‘yish, mobil ilovalar orqali aholining murojaatlarini qabul qilish kabi imkoniyatlar yaratilmoqda. Bu esa ayniqsa uzoq hududlarda yashovchi yoki jismoniy imkoniyatlari cheklangan shaxslar uchun katta qulayliklar yaratadi. Shu bilan birga, ijtimoiy ish faoliyatida “yagona oyna” tamoyilining joriy etilishi xizmatlardan foydalanish jarayonini soddalashtirib, fuqarolarning ortiqcha byurokratik to‘siqlarga duch kelishining oldini oladi. Natijada ijtimoiy xizmatlarning ochiqligi va aholiga yaqinligi ta‘minlanadi. Ijtimoiy himoyaga muhtoj qatlamlar bilan ishlashda innovatsion yondashuvlarning muhim yo‘nalishlaridan biri bu profilaktik faoliyatni kuchaytirishdir. An‘anaviy yondashuvlarda ko‘proq muammo yuzaga kelgandan keyin uni hal etishga e‘tibor qaratilgan bo‘lsa, zamonaviy ijtimoiy ishda muammolarni oldindan aniqlash va ularning kelib chiqishining oldini olish ustuvor ahamiyat kasb etmoqda. Masalan, yoshlar o‘rtasida jinoyatchilik, giyohvandlik yoki ijtimoiy beqarorlikning oldini olish maqsadida ma‘naviy-ma‘rifiy ishlar, psixologik treninglar, kasbga yo‘naltirish dasturlari va ijtimoiy loyihalar keng joriy etilmoqda. Bu esa uzoq muddatda ijtimoiy muammolarni kamaytirish va jamiyat barqarorligini ta‘minlashga xizmat qiladi. Shuningdek, innovatsion yondashuvlar doirasida jamoatchilik ishtirokini kengaytirish ham muhim ahamiyatga ega. Nodavlat notijorat tashkilotlar, fuqarolik jamiyati institutlari, volontyorlik harakatlari ijtimoiy ish faoliyatida faol ishtirok etib, davlat organlari bilan hamkorlikda ijtimoiy xizmatlar ko‘rsatishda muhim rol o‘ynamoqda. Bunday hamkorlik ijtimoiy muammolarni hal etishda resurslarni

birlashtirish, tajriba almashish va yangi g'oyalarni amaliyotga joriy etish imkonini beradi. Ayniqsa, xalqaro tajribani o'rganish va uni milliy sharoitga moslashtirish orqali ijtimoiy ish samaradorligini yanada oshirish mumkin. Ijtimoiy ish mutaxassislarining kasbiy faoliyatida innovatsion yondashuvlarni qo'llash ularning kompetensiyalariga ham bevosita bog'liqdir. Zamonaviy mutaxassis nafaqat nazariy bilimlarga ega bo'lishi, balki axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan samarali foydalanish, tahliliy fikrlash, muammolarni kompleks hal etish, kommunikativ va empatik qobiliyatlarga ham ega bo'lishi lozim. Shu sababli ijtimoiy ish sohasida kadrlar tayyorlash tizimini takomillashtirish, ularni doimiy ravishda malakasini oshirish va qayta tayyorlash muhim vazifalardan biri hisoblanadi. Yuqoridagi tahlillar shuni ko'rsatadiki, aholining ijtimoiy himoyaga muhtoj qatlamlari bilan ishlashda innovatsion yondashuvlarni joriy etish ijtimoiy ish faoliyatining samaradorligini sezilarli darajada oshiradi. Bunday yondashuvlar orqali ijtimoiy xizmatlar sifati yaxshilanadi, ularning qamrovi kengayadi hamda aholining turli qatlamlari uchun teng imkoniyatlar yaratiladi. Eng muhimi, ijtimoiy himoya tizimi inson manfaatlariga xizmat qiluvchi, moslashuvchan va natijaga yo'naltirilgan tizimga aylanishiga erishiladi.

Ijtimoiy himoyaga muhtoj qatlamlar bilan ishlashda innovatsion yondashuvlarning samaradorligini ta'minlashda boshqaruv tizimini modernizatsiya qilish ham alohida ahamiyat kasb etadi. Zamonaviy ijtimoiy boshqaruv jarayonlarida strategik rejalashtirish, natijadorlikka yo'naltirilgan boshqaruv (result-based management), ijtimoiy xizmatlar sifatini baholash va ularni doimiy takomillashtirib borish mexanizmlaridan foydalanish keng joriy etilmoqda. Bu esa ijtimoiy ish faoliyatini faqatgina yordam ko'rsatish bilan cheklanib qolmasdan, balki aniq natijalarga erishishga yo'naltirilgan tizim sifatida shakllantirish imkonini beradi. Ayniqsa, indikatorlar asosida baholash, ya'ni ijtimoiy xizmatlar samaradorligini aniq ko'rsatkichlar orqali o'lchash tizimi ijtimoiy siyosatning shaffofligi va hisobdorligini oshirishda muhim vosita bo'lib xizmat qiladi. Shu bilan birga, innovatsion yondashuvlar doirasida ijtimoiy xizmatlar ko'rsatishda individual rejalashtirish mexanizmlarining joriy etilishi ham muhim yangiliklardan biri hisoblanadi. Har bir

ijtimoiy himoyaga muhtoj shaxs yoki oila uchun alohida ijtimoiy ish rejasi ishlab chiqilishi, ularning ehtiyojlari, imkoniyatlari va resurslarini hisobga olgan holda individual xizmatlar paketini shakllantirish ijtimoiy yordamning manzilliligini oshiradi. Bu yondashuv orqali standart va umumiy yordam choralaridan voz kechilib, har bir mijozga moslashgan, aniq natijaga yo'naltirilgan xizmatlar ko'rsatish tizimi shakllanadi. Natijada yordam oluvchilarning ijtimoiy faolligi oshadi, ularning mustaqil hayot kechirish ko'nikmalari rivojlanadi va ijtimoiy integratsiya jarayoni tezlashadi. Innovatsion yondashuvlarning yana bir muhim jihati – bu ijtimoiy xizmatlarni moliyalashtirishning yangi mexanizmlarini joriy etish bilan bog'liqdir. An'anaviy byudjet mablag'lariga qo'shimcha ravishda ijtimoiy buyurtma, davlat-xususiy sheriklik (PPP), grantlar va donorlik mablag'lari kabi muqobil moliyalashtirish manbalaridan foydalanish imkoniyatlari kengaymoqda. Bu esa ijtimoiy xizmatlar ko'rsatishda raqobat muhitini shakllantirish, xizmatlar sifatini oshirish va innovatsion loyihalarni qo'llab-quvvatlashga xizmat qiladi. Ayniqsa, nodavlat sektorning ijtimoiy xizmatlar bozoriga jalb qilinishi yangi g'oyalar va yondashuvlarning paydo bo'lishiga turtki beradi. Shuningdek, ijtimoiy ishda innovatsion yondashuvlarning muhim yo'nalishlaridan biri – bu ijtimoiy tadbirkorlikni rivojlantirish hisoblanadi. Ijtimoiy tadbirkorlik aholining ijtimoiy himoyaga muhtoj qatlamlarini iqtisodiy faoliyatga jalb etish, ularning bandligini ta'minlash va daromad manbalarini yaratish orqali ijtimoiy muammolarni hal etishga xizmat qiladi. Bunda ijtimoiy korxonalar, kooperativlar, o'zini o'zi band qilish shakllari orqali aholining faol ishtirokini ta'minlash mumkin. Bu yondashuv nafaqat ijtimoiy yordamga bo'lgan ehtiyojni kamaytiradi, balki shaxslarning iqtisodiy mustaqilligini ta'minlab, ularni jamiyatning faol a'zolariga aylantiradi. Bundan tashqari, innovatsion yondashuvlar ijtimoiy ishda psixologik va pedagogik texnologiyalarni keng qo'llashni ham nazarda tutadi. Masalan, kognitiv-behavioral terapiya, art-terapiya, trening va konsultatsiya metodlari orqali ijtimoiy himoyaga muhtoj shaxslarning ichki resurslarini faollashtirish, ularning muammolarga bo'lgan munosabatini o'zgartirish va ijtimoiy moslashuvini yaxshilash mumkin. Ayniqsa, bolalar, yoshlar va inqiroz holatidagi shaxslar bilan ishlashda bunday metodlarning

samaradorligi yuqori bo'lib, ular ijtimoiy muammolarning chuqurlashib ketishining oldini oladi.

Zamonaviy ijtimoiy ishda ilmiy-tadqiqot faoliyatining ahamiyati ham ortib bormoqda. Ijtimoiy muammolarni chuqur o'rganish, ularning sabab va oqibatlarini tahlil qilish, ilg'or xorijiy tajribalarni o'rganish va ularni milliy sharoitga moslashtirish innovatsion yondashuvlarni ishlab chiqishda muhim omil hisoblanadi. Shu nuqtai nazardan, ijtimoiy ish sohasida ilmiy izlanishlarni rivojlantirish, empirik tadqiqotlar o'tkazish va ularning natijalarini amaliyotga joriy etish zarurati tobora ortib bormoqda. Yana bir muhim jihat shundaki, innovatsion yondashuvlar ijtimoiy ishda axborot ochiqligi va jamoatchilik nazoratini kuchaytirishga xizmat qiladi. Ijtimoiy xizmatlar ko'rsatish jarayonining shaffofligi, aholining ushbu jarayonlarda ishtiroki va fikr-mulohazalarini inobatga olish tizimi ijtimoiy siyosatning samaradorligini oshiradi. Bu esa o'z navbatida davlat va jamiyat o'rtasidagi ishonchni mustahkamlashga xizmat qiladi. Aholining ijtimoiy himoyaga muhtoj qatlamlari bilan ishlashda innovatsion yondashuvlar nafaqat yangi metod va texnologiyalarni qo'llashni, balki ijtimoiy ishning falsafasi va paradigmasini o'zgartirishni ham anglatadi. Ya'ni, ijtimoiy yordam ko'rsatishdan ijtimoiy rivojlantirishga o'tish, passiv yordam oluvchidan faol ishtirokchiga aylanish, qisqa muddatli yordamdan uzoq muddatli barqaror rivojlanishga yo'naltirilgan yondashuvni shakllantirish zamonaviy ijtimoiy ishning asosiy vazifalaridan biri hisoblanadi. Bu esa pirovardida jamiyatda ijtimoiy adolat, barqarorlik va inson farovonligini ta'minlashga xizmat qiladi.

Xulosa

Yuqoridagi ilmiy tahlillar shuni ko'rsatadiki, aholining ijtimoiy himoyaga muhtoj qatlamlari bilan ishlash tizimi zamonaviy bosqichda tubdan yangilanib, an'anaviy yondashuvlardan innovatsion, kompleks va natijaga yo'naltirilgan modelga o'tmoqda. Ijtimoiy ish faoliyatida innovatsion yondashuvlarning joriy etilishi nafaqat xizmatlar sifatini oshirish, balki ularning manzilliligini, tezkorligini va samaradorligini ta'minlashda muhim omil bo'lib xizmat qilmoqda. Ayniqsa, raqamli texnologiyalar, individual yondashuv, multidisiplinar hamkorlik, profilaktik

faoliyat va ijtimoiy tadbirkorlik kabi zamonaviy mexanizmlar ijtimoiy muammolarni hal etishda yangi imkoniyatlar yaratmoqda. Shu bilan birga, ijtimoiy himoya tizimining takomillashuvi bevosita davlat siyosati, normativ-huquqiy baza va institutsional islohotlar bilan uzviy bog‘liq ekanligi namoyon bo‘ldi. O‘zbekiston Respublikasida so‘nggi yillarda qabul qilingan qonunlar, Prezident farmonlari va qarorlari ijtimoiy xizmatlar tizimini rivojlantirish, ehtiyojmand qatlamlarni qo‘llab-quvvatlash hamda ijtimoiy ish faoliyatini professional darajaga olib chiqishda muhim huquqiy asos bo‘lib xizmat qilmoqda. Bu esa ijtimoiy ishni samarali tashkil etish uchun mustahkam institutsional poydevor yaratadi. Aholining ijtimoiy himoyaga muhtoj qatlamlari bilan ishlashda innovatsion yondashuvlarni keng joriy etish, ijtimoiy xizmatlar tizimini raqamlashtirish, mutaxassislarning kasbiy kompetensiyalarini rivojlantirish hamda davlat va jamoatchilik hamkorligini kuchaytirish kelgusida ushbu sohaning barqaror rivojlanishini ta‘minlaydi. Eng muhimi, bunday yondashuvlar inson manfaatlarini ustuvor qo‘ygan holda, ijtimoiy adolat va farovonlikni ta‘minlashga xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. O‘zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi. – Toshkent, 2023.
2. “Ijtimoiy xizmatlar to‘g‘risida”gi O‘zbekiston Respublikasi Qonuni. – Toshkent, 2022.
3. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining kambag‘allikni qisqartirish va aholi farovonligini oshirishga oid farmon va qarorlari to‘plami. – Toshkent, 2020–2024.
4. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining “Aholini ijtimoiy himoya qilish tizimini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi Farmoni. – Toshkent, 2022.
5. “Ijtimoiy ish asoslari” o‘quv qo‘llanma. – Toshkent: O‘zbekiston Milliy universiteti nashriyoti, 2021.
6. Abdullayeva N. Ijtimoiy ish nazariyasi va amaliyoti. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2020.
7. Karimov I., Rasulov A. Ijtimoiy siyosat va ijtimoiy himoya asoslari. – Toshkent: Iqtisodiyot, 2019.

8. O‘zbekiston Respublikasi Bandlik va kambag‘allikni qisqartirish vazirligi materiallari va statistik ma’lumotlari. – Toshkent, 2023.
9. “Yangi O‘zbekiston taraqqiyot strategiyasi” hujjatlari to‘plami. – Toshkent, 2022.
10. Ijtimoiy tadqiqotlar instituti hisobotlari va tahliliy materiallari. – Toshkent, 2021–2024.